

IIVANA JULMA

- takaisin tulevaisuuteen

JOENSUUN KAUPUNGINTEATTERI
ensi-ilta 24.11.2018 Suurella näyttämöllä

Ohjaajan sana

Mihail Bulgakov kirjoitti näytelmän livana Julma Neuvostoliitossa, eläessään stalinilaista totalitarismia. Nykyään Neuvostoliittoa ei enää ole ja yksipuoluejärjestelmä on korvautunut demokratialla. Uusi uljas Venäjä on syntynyt. Paperilla ainakin. Kuitenkin tunnettu tosiasia on, että Putinin Venäjä ei ole demokratia länsimaisessa merkityksessä ja suurta johtajaa palvotaan edelleen kuin tsaaria ikään.

Onko demokratia laajemmassakin kriisissä? Uutisia lukiessa ajatukselta ei voi välttyä. Latinalaisessa Amerikassa yli puolet väestöstä on menettänyt uskonsa kansanvallan toimivuuteen, Kiinassa kansalaisten valvonta vain lisääntyy ja useassa länsimaassakin valta keskittyy yksiin käsiin. Onko demokratia tullut tiensä päähän? Länsimainen demokratia on ongelmallinen ja valuvikainen. Onko yhteiskunta jossa jokaisen äänellä on arvoa, ja jokaisella on kansalaisoikeudet ja -velvollisuudet kuitenkin jo itsessään arvokas? Valuvikoineen kaikkineen.

Vapaus, valta ja vastuu kulkevat käsi kädessä. Jos ei saa olla päättämässä itseään koskevista asioista, ei myöskään voi kantaa vastuuta niistä. Toisaalta, asiat joihin on ollut vaikuttamassa ovat sellaisia, joista pitäisi vastuunsa kantaa. Suomalaiset ovat esimerkillisiä vastuunkantajia. Yhteisen, yhteisvastuullisen päätöksenteon kulttuuri on täällä erittäin kehittyntä. Me kannamme vastuuta paitsi omasta takapihasta, myös koko asuinyhteisön virkistyskäytössä olevasta metsiköstä. Venäjällä asuvat ystäväni eivät koe että heillä on vapaus vaikuttaa asuinalueensa kehittämiseen saati valtion politiikkaan. Tai edes oman rappukäytävänsä siisteyteen. He eivät koe myöskään olevansa mistään vastuussa. Tämä heijastuu koko yhteiskuntaan.

Esityksessä livana Julma kulkee yhteiskuntakriittinen pohjavire. Kyseessä ei kuitenkaan ole dokumentti Venäjän nykytilasta eikä livanan ajasta. Teatterin ja taiteen tarkoitus ei ole jäljentää todellisuutta vaan peilata ja kyseenalaistaa sitä, avata katsojan silmien eteen mahdollisia maailmoja, näkökulmia ja aikaikkunoita.

Esitys lähestyy vallan tematiikkaa karnevalismista käsin. Karnevalismi on asioiden kääntämistä pääläelleen. Karnevalismi tekee ylhäisestä naurunalaisen ja alhaisesta kuninkaan. Se on väärän kuninkaan päivä, se on hulluttelua, se on elämän juhlaa, se on nauramista sille mikä aiheuttaa arjessa pelkoa. Se on vapautumista, liiottelua ja pöljäilyä. Se on myös vaarallista sillä karnevaali kyseenalaistaa kaikki normit, vallitsevat käsitykset ja nauraa kaikelle päin naamaa. Yhteinen nauru yhdistää ihmisiä kulttuurien ja aikojen erilaisuudesta huolimatta.

Vaikka karnevaali on poikkeustila, sen voima on mittaamattoman suuri. Väärän kuninkaan päivä kyseenalaistaa normit ja rikkoo valtarakennelmat. Siten karnevaali näyttää maailman, jossa asiat voivat olla toisin. Karnevaali auttaa kuvittelemaan paremman maailman. Se, millaiseksi pystymme maailman kuvittelemaan, vaikuttaa siihen millaisen maailman luomme. Siten todellisuus ja fantasia eivät oikeastaan ole kovin kaukana toisistaan.

Ohjaaja, Lija Fischer

MIHAIL BULGAKOV

(15.5.1891 – 10.3.1940) Neuvostoliittolainen toimittaja ja kirjailija

Bulgakov opiskeli lääketiedettä ja toimi sotilaslääkärinä 1920-luvun alkuun saakka. Valkokaarti-romaanin ilmestyminen vuonna 1925, ja seuraavan vuonna Bulgakov laati siitä näytelmäsovituksen *Turbinien päivät*. Siitä tuli suurmenestys, vaikka saikin osakseen polemiikkia. Stalinin kerrotaan pitäneen näytelmästä ja hän kävi katsomassa sen useita kertoja, vaikka Bulgakovin poliittiset näkemykset virallisesti tuomitsikin. Bulgakovin tunnetuin teos on postuumisti ilmestynyt, maagis-realistinen romaani *Saatana saappu Moskovaan*.

OPRITSNIKIT olivat livana Julman erikoisjoukkoja, kuin tiedustelupalvelu ja poliittinen poliisi tai keskiajan KGB. Koska livana Julma vihasi ja pelkäsi vaikutusvaltaista ylimystöä, hän perusti 6 000 miehen joukot pitämään sen kurissa. Mustapukuiset kätyrit ryöstivät ja tappoivat jokaisen, jonka tsaari epäili juonittelevan itseään vastaan.

Opritšnina oli myös nimitys alueille, jotka Venäjän tsaari livana IV Julma vuosina 1565–1572 erotti muusta valtakunnasta suoraan oman henkilökohtaisen hallintonsa alaisiksi. Näitä alueita hän hallitsi opritšnikeiksi kutsuttujen viranomaisten avulla.

Näyttämöllä

MOSKOVA 2018

NIKOLAI "KOKA" TIMOFEJEV Olli Haataja
ZINAIDA, TIMOFEJEVIN PUOLISO Minni Gråhn
GEORGIA MILOSLAVSKAJA Suvi-Maaria Virta
IVANKA VASILJEVNA Minna Maaria Virtanen
ULJAN, IVANKAN PUOLISO Markku Maasilta
SPAK Seppo Timonen
TALOYHTIÖN HALLITUKSEN
PUHEENJOHTAJA Anna Ojanne
JAKIN Jukka Moskuvaara
POLIISI Petteri Rantatalo

MOSKOVA 1550

TSAARI IVAN VASILJEVITS ELI
IIVANA JULMA Petteri Rantatalo
TSAARITAR Minni Gråhn
KIRJURI Markku Maasilta
RUOTSIN LÄHETILÄS Jukka Moskuvaara
PATRIARKKA Olli Haataja
HOVIMUUSIKKO Seppo Timonen
OPRITSNIKKIEN KOMENTAJA Anna Ojanne
OPRITSNIKKEJA Jukka Moskuvaara,
Minni Gråhn, Olli Haataja

Työryhmä

TEKSTI Mihail Bulgakov

SUOMENNOS Karol ja Natalia Laszecki

OHJAUS JA SOVITUS Lija Fischer, vierailija

LAVASTUS- JA PUKUSUUNNITTELU Kaisu Koponen

TANSSIEN KOREOGRAFIAT Ari Numminen

VALOSUUNNITTELU Mikko Pajanen

ÄÄNISUUNNITTELU Michael Böger

TARPEISTON VALMISTUS Tuija Lehtinen

MASKIT JA KAMPAUKSET Sanna Sahlman

PUVUSTUKSEN TOTEUTUS Teatterin puvusto

LAVASTUKSEN TOTEUTUS Teatterin lavastamo

KUISKAAUS JA TARPEISTONHOITO Tarja Öisti / Hanne Hämäläinen

VALOAJOT ESITYKSISSÄ Mikko Pajanen ja Asko Heiskanen

ÄÄNIAJOT ESITYKSISSÄ Michael Böger ja Pepe Kettunen

JÄRJESTÄJÄ Jussi Heikkilä / Juha Kokko

NÄYTTÄMÖMESTARI Martti Mujunen / Anssi Pennanen

NÄYTTÄMÖMIEHET Jouni Pietarinen ja Juha Kerkkonen

PUKIJA Terhi Piirainen

VALOKUVAT Miska Korpelainen

Pukusuunnittelusta

Esityksessä liikumme kahdessa ajassa, nykypäivän Moskovassa ja livana Julman hovissa 1500-luvulla. Tämä on ollut luonnollisesti ensimmäinen perusta ja lähtökohta pukusuunnittelulle.

Nykypäivän henkilöihin on haettu sekä arkista, uskottavaa tasoa, että kärjistyksiä ja kohottuneisuutta. Epookkipuvuissa on ajan kuvan mukaista siluettia ja muotokieltä, ollen kuitenkin kuoseiltaan, väreiltään ja yksityiskohdiltaan raikkaita ja moderneja.

Suurin johtolanka pukusuunnittelulle on ollut näiden kahden eri ajan limittyminen vaatteissa ja asusteissa. Useimmilla nykypäivän henkilöillä on peilikuva, vastaavuus Tsaarin hovissa, jolloin puvuissa on yhtäläisyyksiä ja limittäisyyttä suhteessa toisiinsa. Henkilöitä ja aikoja on ikäänkuin kooditettu vihjeillä toisiinsa. Yhdistävä tekijä on ollut vaikkapa värimaailma, sama kangaskuosi eri muodossa käytettynä, nykypäivän vaateen muotoutuminen osaksi epookkipukua ja niin edelleen. Pyrkimys on kuitenkin ollut, ettei tämä limittäisyys ole liian osoittelevaa. Osa vihjeistä on hyvin hienovaraisia ja yksityiskohtamaisia, eivätkä välttämättä suoraan yhdisty toisiinsa, mutta ovat toimineet johtolankana suunnittelulle, luoden näin kokonaisuuden ja piirtäen esiin pukujen kokonaisestetiikan.

Pukusuunnittelija, Kaisu Koponen

VLADIMIR PUTIN (7.10.1952 –)

Venäjän federaation presidentti ja entinen pääministeri. Aikaisemmin KGB:n tiedustelu-upseeri ja FSB:n (Venäjän federaation turvallisuuspalvelu) johtaja

Putin korostaa Venäjän yhtenäisyyttä, ja hänen hallintatyylinsä on kutsuttu autoritääriseksi ja epädemokraattiseksi. Venäjällä hänen kansansuosionsa on aina ollut korkea. On merkkejä siitä, että Neuvostoliiton romahtamisen jälkeen Venäjällä syntyi henkilökultti Vladimir Putinin ympärille. Putinin sanotaan myös olevan viimeaikaisten länsimaihin kohdistuneiden kyberhyökkäysten, salamurhien ja informaatiohyökkäysten taustavaikuttaja.

IVAN VASILJEVIČ (25.8.1530 – 28.3.1584)

Venäjän tsaari 1547 – 1584, ”livana Julma”

livana Julma oli Venäjän ensimmäinen tsaari, itsevalti ja maan suuruuden luoja. Alkukielisessä nimityksessä Ivan Groznyi sana ”groznyi” ei tarkoita julmaa, vaan enemmänkin ankaraa tai pelonsekaista kunnioitusta herättävää, ja toisaalta suurenmoista. Itsevalti muistetaan parhaiten julmuudestaan ja vainoharhaisuudestaan. Legendan mukaan hän surmasi jopa poikansa. Moskova ei ollut alueellisesti mahtava livana Julman noustessa valtaan ja Venäjän laajeneminen muiden kansojen asuinalueille alkoi hänen aikanaan.

JOSIF STALIN (18.12.1878 – 5.3.1953)

Neuvostoliiton diktaattori vuodesta 1927. ”Isä aurinkoinen”

Stalin pani toimeen vähemmistökansallisuuksien pakkosiirtoja, lähetti poliittisiksi vangeiksi tuomittuja pakkotyöhön ja perusti ojennus- eli vankileirejä, joissa arvioiden mukaan jopa 2 - 7 miljoonaa toisinajattelijoiksi leimattua menehtyi pakkotyöhön, nälänhätiin ja teloituksiin. Vuonna 1941 Saksan hyökkäyksen alla Stalin aloitti voimakkaan kansallistunteen nostattamisen. Sodan jälkeen Neuvostoliiton suurvalta-asema vahvistui kylmän sodan myötä. Josif Stalin ihaili suuresti livana Julmaa ja näki oikukkaan tsaarin elämässä yhtäläisyyksiä omaansa.

KIITOKSET

Karjalan Lukko V. Loukainen

Mikko Korhonen

